

Sapiha Svitlana. Monitoring and evaluation of the development of the personal potential of adolescents in Scout public associations. The article highlights the importance of developing the personal potential of adolescents in Scout NGOs, emphasizing that adolescence is an important phase in the overall process of becoming a person as an individual. Considering the development of the personal potential of adolescents, the author notes the role of public scout associations in the organization of this process. It emphasizes the need for monitoring and evaluation of personal potential of adolescents and consider mechanisms and algorithms of its holding in the scouting community associations. The author provides conditions for monitoring and evaluation of the development of personal potential of adolescents and proposes criteria and indicators that are original indicators of manifestation of a certain quality and characterize the degree of development of the physical, spiritual, emotional, volitional, social, intellectual components of the personal potential of adolescents in Scout public associations. Among these - time, which is necessary for communication with adolescents, establishing contacts with family, teachers, the immediate environment of a teenager; balanced approach, attentiveness and dedication of an adult leader; a certain number of adolescents is observed, followed by a specific adult leader; a clearly defined observation period; taking into account the assessment of other subjects in the educational process: parents, teachers, adult leaders, volunteers who take part in the activity of the Scout Association; taking into account peer opinions; taking into account the results of self-esteem of a teenager.

Keywords: development of personal potential of adolescents, scout public associations, monitoring and evaluation, observation and self-evaluation.

УДК 37.091.212: 343.988

Володимир Терпелюк –
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна
академія імені Тараса Шевченка (м. Кременець)

Віктимна поведінка підлітків як соціально-педагогічне дослідження

У статті проаналізовано рівень розробленості питання віктимної поведінки, визначено її характерні ознаки у підлітків, подано авторське розуміння поняття «віктимна поведінка підлітків», розглянуто проблему адаптації віктимних підлітків – потенційних жертв несприятливих умов соціалізації (ЖНУС), підвищену віктимність дітей, сутність віктимної поведінки підлітків з позиції соціально-педагогічної науки, виділені фактори виктимізації підлітків - учнів загальноосвітніх шкіл (особистісно-індивідні та соціальні). Згідно із принципом системності розвитку психолого-педагогічної діяльності визначено низку завдань соціально-педагогічної профілактики віктимної поведінки підлітків до умов соціуму, що передбачають сприяння значущій самореалізації особистості.

Ключові слова: жертва соціалізації, віктимність, виктимізація, віктимна поведінка, віктимна поведінка підлітків.

Постановка проблеми у загальному вигляді та зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Воєнні дії на сході країни та соціально-економічна нестабільність спричиняють напругу в суспільстві, у тому числі й у дитячому середовищі, що негативно позначається на соціалізації підростаючого покоління: збільшилася кількість дітей із порушеннями концентрації уваги, озлобленістю й агресією, переважна більшість із них відчують тривогу та страх. Кризові процеси в сім'ї та соціальна напруженість у суспільстві, шкільне неблагополуччя і широкий криміногенний фон суспільного життя та інші чинники негативного характеру впливають на особистість дитини. Тобто негативні чинники середовища досить часто відображаються через призму особистісних якостей неповнолітнього у процесі соціалізації. Можливо саме тому в останні роки суттєво зріс інтерес науковців-педагогів, практичних психологів, працівників соціально-педагогічних та позашкільних закладів, широкого загалу громадськості до проблемних питань дитинства: педагогічної та соціальної занедбаності дітей і підлітків, причин важковиховуваності та важконаучуваності, профілактики бездоглядності дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківської опіки тощо. Разом із тим необхідно констатувати, що сьогодні питання соціально-педагогічної роботи з віктимними дітьми – реальними або потенційними жертвами несприятливих умов соціалізації – розроблені недостатньо та, як результат, не вирішуються на належному рівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Необхідно зазначити, що проблеми віктимної поведінки представлені як у вітчизняній, так і в зарубіжній літературі. Водночас питання віктимної поведінки підлітків, а особливо соціально-педагогічні засоби їх профілактики на сьогодні залишаються ще малодослідженими. Це пояснюється тим, що упродовж багатьох років віктимологічна проблематика розглядалася переважно в рамках кримінології та кримінальної психології (Ю. М. Антонян, В. В. Вандишев, В. Л. Васильєв, О. М. Джужа, В. Ю. Квашис, А. Ю. Кулієв, Р. Майєр, В. І. Полубінський, Д. В. Рівман, В. О. Туляков та ін.). Ми знаходимо лише окремі роботи російських (В. Д. Бадмаєва, В. Л. Васильєв, Л. П. Конишева, Н. К. Котова, Н. Б. Морозова, Н. К. Сафіулліна та ін.) та вітчизняних учених (С. С. Косенко, О. Є. Мойсєєва, О. В. Мосюньє та ін.), присвячені вивченню особливостей дітей, що стали жертвами. При тому, що побудовані вони переважно на судово-психіатричному матеріалі.

В останні роки з'явилася низка робіт українських та російських дослідників, які досліджують віктимну поведінку неповнолітніх із погляду психолого-педагогічних особливостей (О. О. Андроннікова, В. Е. Бойко, О. Б. Бовть, Т. М. Вакуліч, К. М. Гамова, М. П. Долгових, В. І. Кіричевська, О. В. Мосюньє, А. Б. Серих, О. М. Хархан та ін.). Що ж до особливостей соціально-педагогічної роботи з віктимними дітьми, то вони розкриті лише у дисертаційному дослідженні російської вченої І. В. Леонової, а окремих аспектів такої роботи на Україні торкаються М. Д. Вовканич, Л. М. Завацька, В. В. Нечитайло, С. С. Пальчевський, В. І. Ролінський, О. Я. Шишко та деякі інші науковці.

Враховуючи вище означене, важливим буде розгляд саме з точки зору соціальної педагогіки сутності віктимної поведінки, її чинників, особливостей віктимізації та віктимності у підлітковому віці як найбільш уразливого. Актуальність означеного питання обумовлена і тим, що, як свідчить педагогічна практика, діти та підлітки, котрі виховувались у несприятливих умовах, у більшій мірі, ніж їхні однолітки із благополучних сімей, підлягають сімейній, соціальній, кримінальній віктимізації.

Враховуючи актуальність та недостатню розробленість порушеної проблеми, **метою нашої статті** ми визначили аналіз праць, присвячених питанням віктимної поведінки, та окреслення на цій основі сутності та чинників віктимної поведінки підлітків – учнів загальноосвітніх шкіл.

Виклад основного матеріалу дослідження. У кримінології та юридичній психології дослідники трактують віктимну поведінку підлітка, насамперед, як «агресивну фізичну або вербальну провокацію супротивника» [16, с. 15], «провокуючу, необережну, неправильну, аморальну поведінку» [6, с. 7], «поведінку, при якій жертва певним чином сприяє скоєнню злочину, свідомо чи несвідомо створює об'єктивні та суб'єктивні умови для криміналізації, зневажаючи запобіжними заходами» [7, с. 127], «спосіб життя, який привертає ... увагу агресивних осіб, злочинців тощо» [8, с. 62]. З іншого боку, віктимна поведінка розглядається як своєрідна «провокація за допомогою демонстрації своєї беззахисності» [16, с. 15], «знак того, що жертва буде доступна, якщо він [супротивник] проявить достатню наполегливість» [1, с. 497], «реалізація неефективних стратегій ..., що сприяє перетворенню жертви з потенційної в реальну» [3, с. 1] та ін. Наведені приклади дозволяють говорити про віктимну поведінку однієї людини, що, як правило, провокує поведінку іншої людини на скоєння певних протиправних діянь. При цьому віктимна поведінка підлітка може передбачати як здійснення певних дій (сумісне вживання спиртних напоїв, необдуманна демонстрація своєї «сексуальності» та «дорослості», прояв довірливості та наївності неповнолітніми, які погоджуються сісти у машину до незнайомців, та ін.), так і бездіяльність (залишена відкрита сумочка чи гаманець на видному місці; відсутність будь-якого опору, коли однолітки спочатку дражнять, а потім і принижують тощо). При цьому говорять про активну та пасивну віктимну поведінку [11, с.62]. Однак і в першому, і в другому випадках така поведінка сприяє тому, що підліток опиняється в ролі постраждалого, в ролі жертви. Водночас таке розуміння є справедливим переважно щодо поведінки підлітка у кримінальних ситуаціях, що певним чином звужує предмет віктимології.

Деякі дослідники, зокрема, О. О. Андронникова та М. П. Долгових, представляють більш поміркований варіант тлумачення віктимної поведінки, розуміючи останню як «відхилення від норм безпечної поведінки» [2, с. 4; 6, с. 3]. В. О. Туляковим виокремлюються і предметно аналізуються такі основні віктимні відхилення: а) віктимні розлади потреб (порушення потреби у дотриманні безпеки – гіпервіктимність і гіповіктимність та перешкоди в реалізації потреби у дотриманні безпеки); б) віктимні комплекси (комплекс жертви-малюка); в) партнерські проблеми; г) патологічна пристрасть до пригод; д) страхи і фобії (синдром провокаційності оточення, віктимні стани страху, віктимні фобії, гострі стани страху, культурні стани страху перед злочинністю (синдром субкультури), навколосонні віктимні ілюзії (боязнь того, що сон справдиться, «не з тої ноги встав»; е) порушення норм безпечної поведінки (комплекс неповноцінності, дисфункції організму, соціогенні дисфункції, синдром уявної й удаваної жертви); ж) нетипові віктимні відхилення (німфоманія, інцест, проституція, алкоголізм, наркоманія); з) віктимні тенденції (соціогенні комплекси у децидивних та евентуальних жертв); є) віктимні девіації (мазохізм, вуайєризм, садизм, кримінальність) [14, с.15–16]. Безперечно, демонстрація вказаних форм поведінки значною мірою підвищують ризик перетворення особистості, як на жертву загалом, так і на жертв несприятливих умов соціалізації.

Звернення до психолого-педагогічних джерел показує, що віктимна поведінка не завжди розглядається як безпосередньо провокуюча щодо опонента. Наприклад, З. І. Белоусова та В. Е. Бойко наголошують на тому, що віктимна поведінка підлітка – це «поведінка, при якій ускладнений процес адекватної соціалізації» [4, с. 10]. Така поведінка формується, виникає, розвивається і закріплюється, насамперед, у родинній системі, де підліток виконує певну специфічну роль (наприклад, «родинний герой», «занедбана дитина», «цап-відбувайло» [16, с. 11]). Така роль досить часто спрямована на збереження засад і нормативів сімейної системи, а також на продовження її існування. Іноді батьківське примушення в поєднанні з ігноруванням реальних потреб дитини призводить до того, що вона перестає бути здатною адекватно оцінити рівень агресивності чи примушення з боку оточуючих. Такі люди асоціюються у неї з батьками, і вона не здатна чинити їм адекватного опору.

О. М. Хархан звертає увагу на те, що віктимна поведінка підлітків, як правило, загалом є дезадаптивною і за її допомогою вони просто намагаються опанувати тривогу [16, с. 9]. Досить часто це пов'язано з віковими індивідуально-психологічними особливостями підлітків. Адже ця вікова група, з одного боку, більш сприятлива до змін (на відміну від дорослих), а з іншого, підліткам бракує ефективних стратегій досягнення цілей – вони відпрацьовуються саме в юнацькому віці. Саме тому значна частина молодих людей, характеризуючись підвищеною віктимністю та відчуваючи нестачу цих стратегій, демонструє віктимну форму поведінки. Підлітки, які займають таку позицію, дуже легко піддаються зовнішньому впливу, навички, знання, якими вони володіють, не є для них особистим переконанням. Демонструючи віктимні життєві стратегії, вони відчувають певні труднощі у встановленні контактів, особливо з особами протилежної статі, їм притаманна недовіра до світу, уникання контактів з іншими, відчуття безпорадності та засмученості, ніяковості або навіть сорому [9, с. 115]. Як результат, через сприймання себе як слабких, беззахисних, невмілих вони частіше можуть стати жертвою.

Необхідно також зауважити, що тільки активна життєва позиція допомагає людині керувати подіями її життя, а пасивна пропонує підкоритися течії життя. У зв'язку із цим, А. В. Сьомак, спираючись на запропоновані О. В. Морозовим типи життєвих позицій, особливу увагу звертає на так звану страждальну позицію, тобто повну відсутність усвідомлення та активності, повне підкорення обставинам [13, с. 143]. Як зауважує Ю. В. Онишко, набуття такої безпорадності відбувається, коли дитина не має попереднього досвіду розв'язання складних завдань; у неї сформований недостатній рівень потреби в пошуку або вона вважає, що з таким завданням справиться будь-хто, рівний їй (за фізичними, психологічними й іншими даними), але не вона сама [12, с. 85]. Набута

безпорадність приводить до того, що підліток, потрапивши в ситуацію жертви, практично нічого не робить для зміни становища, що сформувалось. Досить часто така позиція є результатом попереднього негативного досвіду. Так, якщо підліток хоча б один раз потрапить у ситуацію, яку він не може контролювати (наприклад, напад злочинця), то пізніше йому стає надзвичайно важко знову повірити у свою можливість впливати на ситуацію. Почуття неможливості втечі від одного нападу переростає у таких підлітків у почуття неможливості опору будь-якому агресору взагалі. Підлітки, які займають таку позицію, дуже легко піддаються зовнішньому впливу, навички, знання, якими вони володіють, не є для них особистим переконанням. Демонструючи віктимні життєві стратегії, вони відчувають певні труднощі у встановленні контактів, особливо з особами протилежної статі, їм притаманна недовіра до світу, уникання контактів з іншими, відчуття безпорадності та засмученості, ніяковості або навіть сорому [9, с. 115]. Як результат, через сприймання себе як слабких, беззахисних, невмілих вони частіше можуть стати жертвою.

Таким чином, підсумовуючи вище означене, ми можемо констатувати, що віктимну поведінку підлітків доцільно розглядати як складну систему взаємодії між підлітком і навколишнім оточенням (людьми, ситуаціями, обставинами), що характеризується неадекватними стратегіями, внаслідок чого відбувається перетворення підлітка з жертви потенційної в реальну. Віктимна поведінка підлітка може бути активною, коли він своїми діями (надмірною розв'язністю, конфліктністю, імпульсивністю тощо) провокує агресора, а також пасивною, коли ризик стати жертвою у підлітка зростає у зв'язку з його бездіяльністю у значущих ситуаціях (демонстрація надмірної сором'язливості, пасивності, безпорадності, страху тощо).

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Підсумовуючи аналіз сутності та чинників віктимної поведінки підлітків, варто наголосити, що чинники соціокультурного середовища не можуть бути змінені відразу чи під дією одиничних впливів, а іноді не можуть бути змінені взагалі (наприклад, тип поселення). Однак у руслі соціально-педагогічної віктимологічної профілактики ми повинні виробляти у підлітка стійкість до їх негативних впливів. Водночас чинники соціально-педагогічного середовища – сім'я, школа та група однолітків – з одного боку, тісно між собою взаємопов'язані, а з іншого, в аспекті віктимізації підлітка домінуючим залишається вплив саме сім'ї. Сім'я залишається основним середовищем соціалізації, засобом передачі цінностей, культури й інформації, забезпечує емоційну і соціальну підтримку молодій людині, її зростання і розвиток. Означене вище дозволяє констатувати, що для зниження віктимності підлітків, сім'я як інститут виховання молодого покоління потребує належної соціально-педагогічної підтримки з метою створення комфортного для підлітка середовища навчання, виховання, спілкування і проживання.

Організація відповідної соціально-педагогічної роботи у навчальних закладах зі школярами, які демонструють віктимну поведінку, сприятиме подоланню насильницько-жертвоприносних стереотипів у підлітковому середовищі та формуванню стратегій конструктивної взаємодії. В цьому ми вбачаємо перспективи подальших досліджень із окресленої проблеми.

Джерела та література:

1. Amir M. Victim Precipitation Forcible Rape / M. Amir // The J. of Criminal Law, Criminology a Police science. – 1967. – V. 58, 4. – P. 493–502.
2. Андронникова Ольга Олеговна. Психологические факторы возникновения виктимного поведения подростков : дисс. на соиск. ученой степени канд. психол. наук : спец. 19.00.01. – Новосибирск, 2005. – 213 с.
3. Бадмаева В. Д. Комплексная СППЭН потерпевших и свидетелей [Электронный ресурс] / В. Д. Бадмаева. – Режим доступа : <http://www.otrok.ru/medbook/listmed/badmaeva2.htm>
4. Белоусова З. И. Психокоррекция виктимного поведения младших школьников : Метод. пособ. практ. пс-гам, соц. п-гам, учителям начальных классов общеобраз. шк. / З. И. Белоусова, В. Э. Бойко. – 3., 1996. – 93 с.
5. Вовканич М. Роль сексуального виховання для попередження віктимної та злочинної поведінки серед підлітків / М. Вовканич // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – Випуск 16-17. – Ужгород, 2009. – С.26-27. – (Серія «Педагогіка. Соціальна робота»).

6. Долговых Маргарита Петровна. Психологическая детерминация проявления виктимного поведения личности подростка : дисс. на соиск. ученой степени канд. психол. наук : спец. 19.00.01 «Общая психология, психология личности, история психологии». – Тольятти, 2009. – 189 с.
7. Дроздов О. Ю. Проблеми агресивної поведінки особистості : навч. посібник / О. Ю. Дроздов, М. А. Скок. – Чернігів : ЧДПУ ім. Т. Г. Шевченка, 2000. – 156 с.
8. Дубина Л. Г. Зміст, види та чинники девіантної поведінки особистості / Л. Г. Дубина // Педагогічний дискурс : зб. наук. праць. – Вип. 1. – Хмельницький : ХГПА, 2007. – С. 65-71.
9. Захарова Л.Г. Актуальні питання гендерного підходу до формування життєвих стратегій особистості / Л. Г. Захарова // Видання МДГУ ім. Петра Могили. Наукові праці. Педагогіка. – Випуск 23. – Том № 36. – С.114-116.
10. Мосюньз О. Деякі морально-правові аспекти віктимної поведінки молоді / О. Мосюньз // Соц. психологія. – 2007. – Спец. вип. – С. 163–171.
11. Особенности преступного поведения несовершеннолетних : учебн. пособие / под ред. Г. А. Аванесова. – М. : Казанский филиал ЮИ МВД России, 1995. – 85 с.
12. Попередження, виявлення і подолання випадків насильства в сім'ї та жорстокого поводження з дітьми : тренінговий курс / [автори-упорядники : Т. В. Журавель, Н. М. Коробченко, О. М. Нікітіна, О. Ф. Сафронова ; за заг. ред. О. В. Безпалько, Т. В. Журавель]. – К. : ТОВ «К.І.С.», 2010. – 167 с.
13. Сьомак А. В. Роль соціальної відповідальності у формуванні життєвої позиції людини / А. В. Сьомак // Вісник Черкаського ун-ту. Наук. журнал. – 2009. – Вип. 142. – С. 140–145. – (Серія : Пед. науки).
14. Туляков В. О. Вчення про жертву злочину: соціальні та правові основи : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право і кримінологія; кримінально-виконавче право» / В. О. Туляков. – Одеса, 2001. – 39 с.
15. Удовенко Ю. М. Роль ідентифікації в процесі формування особистості дитини за несприятливих умов соціалізації / Ю. М. Удовенко // Проблеми загальної та педагогічної психології : зб. наук. праць Ін-ту пс-ії ім. Г. С. Костюка АПН України. – 2007. – т. XI, ч. 6. – С. 407–415.
16. Хархан О. М. Психологічні особливості віктимної поведінки підлітків : автореф. дис. ... канд. психол. наук : спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія» / О. М. Хархан. – Одеса, 2006. – 20 с.

References

1. Amir M. Victim Precipitation Forcible Rape / M. Amir // The J. of Criminal Law, Criminology a Police science. – 1967. – V. 58, 4. – P. 493–502.
2. Andronnykova Ol'ga Olegovna. Psychologycheskye faktory vozniknoveniya vyktymnogo povedenija podrostkov : dyss. na soysk. uchenoj stepeny kand. psyhol. nauk : spec. 19.00.01. – Novosybyrsk, 2005. – 213 s.
3. Badmaeva V. D. Kompleksnaja SPPЭN poterpevsyh y svydetel'j [Электронный ресурс] / V. D. Badmaeva. – Rezhym dostupa : <http://www.otrok.ru/medbook/listmed/badmaeva2.htm>
4. Belousova Z. Y. Psyhokorrekcija vyktymnogo povedenija mladshyh shkol'nykov : Metod. posob. prakt. ps-gam, soc. p-gam, uchytel'jam nachal'nyh klassov obshheobraz. shk. / Z. Y. Belousova, V. Э. Wojko. – Z., 1996. – 93 s.
5. Vovkanych M. Rol' seksual'nogo vyhovannja dlja poperedzhennja viktyimnoi' ta zlochynnoi' povedinky sered pidlitkiv / M. Vovkanych // Naukovyj visnyk Uzhgorods'kogo nacional'nogo universytetu. – Vypusk 16-17. – Uzhgorod, 2009. – S.26-27. – (Serija «Pedagogika. Social'na robota»).
6. Dolgovyh Margaryta Petrovna. Psyhologycheskaja determynacija projavlenija vyktymnogo povedenija lychnosty podrostka : dyss. na soysk. uchenoj stepeny kand. psyhol. nauk : spec. 19.00.01 «Obshhaja psyhologyja, psyhologyja lychnosty, ystoryja psyhologyu». – Tol'jatty, 2009. – 189 s.
7. Drozdov O. Ju. Problemy agresyvnoi' povedinky osobystosti : navch. posibnyk / O. Ju. Drozdov, M. A. Skok. – Chernigiv : ChDPU im. T. G. Shevchenka, 2000. – 156 s.
8. Dubyna L. G. Zmist, vydy ta chynnyky deviantnoi' povedinky osobystosti / L. G. Dubyna // Pedagogichnyj dyskurs : zb. nauk. prac'. – Vyp. 1. – Hmel'nyc'kyj : HGPA, 2007. – S. 65-71.
9. Zaharova L.G. Aktual'ni pytannja gendernogo pidhodu do formuvannja zhyttjevyh strategij osobystosti / L. G. Zaharova // Vydannja MDGU im. Petra Mogyly. Naukovi prac'i. Pedagogika. – Vypusk 23. – Tom № 36. – S.114-116.
10. Mosjunz' O. Dejaki moral'no-pravovi aspekty viktyimnoi' povedinky molodi / O. Mosjunz' // Soc. psihologija. – 2007. – Spec. vyp. – S. 163–171.
11. Osobennosti prestupnogo povedenija nesovershennoletnyh : uchebn. posobyje / pod red. G. A. Avanesova. – M. : Kazanskij fylyal JuY MVD Rossyy, 1995. – 85 s.
12. Poperedzhennja, vyjavlennja i podolannja vypadkiv nasyt'stva v sim'i i ta zhorstokogo povodzhennja z dit'my : treningovyj kurs / [avtory-uporjadnyky : T. V. Zhuravel', N. M. Korobchenko, O. M. Nikitina, O. F. Safronova ; za zag. red. O. V. Bezpal'ko, T. V. Zhuravel']. – K. : TOV «K.I.S.», 2010. – 167 s.
13. S'omak A. V. Rol' social'noi' vidpovidal'nosti u formuvanni zhyttjevoi' pozycii' ljudyiny / A. V. S'omak // Visnyk Cherkas'kogo un-tu. Nauk. zhurnal. – 2009. – Vyp. 142. – S. 140–145. – (Serija : Ped. nauky).
14. Tuljakov V. O. Vhennja pro zhertvu zlochynu: social'ni ta pravovi osnovy : avtoref. dys. ... d-ra juryd. nauk : spec. 12.00.08 «Kryminal'ne pravo i kryminologija; kryminal'no-vykonavche pravo» / V. O. Tuljakov. – Odesa, 2001. – 39 s.

15. Udovenko Ju. M. Rol' identyfikacii' v procesi formuvannja osobystosti dytyny za nespryatlyvyh umov socializacii' / Ju. M. Udovenko // Problemy zagal'noi' ta pedagogichnoi' psihologii' : zb. nauk. prac' In-tu ps-ii' im. G. S. Kostjuka APN Ukrai'ny. – 2007. – t. XI, ch. 6. – S. 407–415.
16. Harhan O. M. Psihologichni osoblyvosti viktyimnoi' povedinky pidlitkiv : avtoref. dys. ... kand. psihol. nauk : spec. 19.00.07 «Pedagogichna ta vikova psihologija» / O. M. Harhan. – Odesa, 2006. – 20 s.

Терпелюк Владимир. Виктимное поведение подростков как социально-педагогическое исследование. В статье проанализирован уровень разработанности вопроса виктимного поведения, определены ее характерные признаки у подростков, подано авторское понимание понятия «виктимное поведение подростков», рассмотрено проблему адаптации виктимных подростков – потенциальных жертв неблагоприятных условий социализации (ЖНУС), повышенную виктимность детей, сущность виктимного поведения подростков с позиций социально-педагогической науки, выделены факторы виктимизации подростков – учеников общеобразовательных школ (лично-индивидуальные и социальные). Согласно принципу системности развития психолого-педагогической деятельности определен ряд задач социально-педагогической профилактики виктимного поведения подростков к условиям социума, предусматривающие содействие значимой самореализации личности.

Ключевые слова: жертва социализации, виктимность, виктимизация, виктимное поведение, виктимное поведение подростков.

Terpelyuk Volodymyr. Victim behavior of teenagers as a socio-pedagogical research. In the article the level of developed of question of victim conduct is analysed, its characteristic signs at teenagers are definite, the author understanding of notion «victim conduct of teenagers» is given, considers the problem of adaptation victim teenagers, potential victims of unfavorable socialization conditions (PNUS), increased victimhood of children, essence of victim conduct of teenagers is exposed from positions of social-pedagogical science, the factors of victimization of adolescents - pupils of comprehensive schools (personal, individual and social) are highlighted. According to the principle of systematic development of psycho-pedagogical activity a number of tasks of socio-pedagogical prevention of victim behavior of adolescents to the conditions of society are determined, providing for the promotion of a significant self-realization of the individual.

Keywords: the victim of socialization, victimize, victimization, victim conduct, victim conduct of teenagers.